



НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА БАНАКА

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА НА
ДОСТАВЉЕН УПИТНИК
О АКТИВНОСТИМА ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА ИЗ
ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ
ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА
ЗА ПЕРИОД ОКТОБАР 2015 - МАРТ 2016. ГОДИНЕ**

Београд, јул 2016. године

Уводне напомене

Народна банка Србије је од 2010. године установила праксу посредног праћења активности давалаца финансијског лизинга у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма. Овакво праћење давалаца финансијског лизинга у наведеној области врши се два пута годишње и то на основу података које даваоци финансијског лизинга достављају Народној банци Србије, у форми попуњених упитника (у даљем тексту Упитници).

Основни циљеви анализе Упитника су:

- сагледавање тренутног стања у процесу идентификовања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма кроз посао финансијског лизинга,
- упућивање на адекватну примену установљених правила и принципа процедуре „Упознај свог клијента“,
- посредно праћење развоја система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма код давалаца лизинга,
- уочавање евентуалних слабости и благовремено указивање даваоцима лизинга на потенцијалну изложеност ризику.

Питања у Упитнику груписана су у четири целине:

Део I: Општи подаци о даваоцима лизинга

Део II: Активност давалаца лизинга

Део III: Подаци о странкама

Део IV: Обука запослених

Имајући у виду да је анализа вршена на основу података који су достављени Народној банци Србије, а не њиховим непосредним прикупљањем у просторијама давалаца финансијског лизинга, могућа су извесна одступања због чега ови подаци имају само аналитички карактер.

У Извештајном периоду сви даваоци лизинга који послују на тржишту финансијског лизинга Републике Србије, су доставили одговоре на достављени Упитник.

Садржај:

| | |
|--|-----------|
| <i>1. Основна запажања</i> | <i>4</i> |
| <i>2. Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга.....</i> | <i>7</i> |
| <i>3. Активност давалаца финансијског лизинга</i> | <i>8</i> |
| <i>4. Подаци о странкама</i> | <i>11</i> |
| <i>5. Обука запослених</i> | <i>14</i> |

1. Основна запажања

Изложеност давалаца финансијског лизинга ризику од прања новца и финансирања тероризма је релативно ниска, нарочито имајући у виду следеће:

1) висина билансне суме сектора финансијског лизинга у поређењу са висином билансне суме банкарског сектора је изразито ниска (нпр: на дан 31.3.2016. билансна сума сектора финансијског лизинга износила 59,7 милијарди динара, што чини 1,96% износа билансне суме банкарског сектора на тај дан);

2) организациона мрежа сектора финансијског лизинга је неразвијена у поређењу са организационом мрежом банака;

3) даваоци финансијског лизинга не обављају ни трансакције платног промета, ни депозитне послове, као ни послове одобравања кредита и позајмица, већ да је делокруг послова које могу обављати ови финансијски посредници веома ограничен (делатност финансијског лизинга, закуп и продаја враћених предмета лизинга).

На основу анализе достављених одговора давалаца финансијског лизинга на Упитник Народне банке Србије, такође се може закључити да је ризик од прања новца и финансирања тероризма злоупотребом трансакција у оквиру посла финансијског лизинга и у овом посматраном периоду октобар 2015 - март 2016. (у даљем тексту: Извештајни период) релативно веома низак, и то из следећих разлога:

- усвојеним општим актима давалаца финансијског лизинга се конкретизују њихове обавезе прописане законом и подзаконским актима којима је уређено спречавање прања новца и финансирања тероризма;

- у свом пословању даваоци финансијског лизинга воде рачуна и о ризицима којима не само они могу бити изложени, већ и о ризицима којима могу изложити и матично друштво и групу друштава којој припадају, при чему је важно нагласити да је седиште матичних друштава свих давалаца финансијског лизинга који су у непосредном или посредном власништву

страних лица - на територији земаља које примењују високе стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма;

- сви даваоци финансијског лизинга су својим интерним актима прописали обавезу примене правила и принципа који се односе на упознавање странке- сви даваоци финансијског лизинга су донели своје процедуре у овој области и све те процедуре садрже елементе прописане Одлуком о минималној садржини процедуре „Упознај свог клијента“;

- сви даваоци финансијског лизинга посвећују дужну пажњу обуци, пре свега запослених који су у непосредном контакту са странкама или учествују у обављању трансакција;

- сви даваоци финансијског лизинга су у Извештајном периоду извршили унутрашњу контролу предузетих радњи и мера са циљем спречавања прања новца и финансирања тероризма и предузели мере за отклањање утврђених неправилности;

- сви даваоци финансијског лизинга имају израђене листе индикатора сумњивих трансакција које испуњавају услове из члана 23. Правилника о методологији за извршавање послова у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Сл. гласник РС“, бр. 7/2010 и 41/2011) - (у даљем тексту: Правилник). Ниједан давалац финансијског лизинга није пропустио да преузме све индикаторе које је УСПН објавила на свом сајту, а изван број ових финансијских посредника је и проширио ту листу.

Као посебно значајно, упркос закључцима у Националној процени ризика од прања новца о ризичности послова са непокретностима, треба истаћи да се послови у вези са прометом непокретности, које обављају даваоци финансијског лизинга, не могу, *a priori*, сматрати пословима са повећаним ризиком од прања новца и финансирања тероризма, с обзиром на: 1) природу посла финансијског лизинга и дозвољене делатности давалаца финансијског лизинга; 2) развијеност тржишта финансијског лизинга и 3) приступ давалаца финансијског лизинга ризику од прања новца и финансирања тероризма кроз финансијски лизинг непокретности.

1) Имајући у виду правну природу посла финансијског лизинга, о промету непокретности у оквиру овог посла се може говорити само у контексту

куповине непокретности коју давалац финансијског лизинга обавља у циљу стицања права својине над непокретношћу и давања те непокретности у финансијски лизинг примаоцу лизинга.

2) Тржиште финансијског лизинга непокретности је неразвијено (на дан 31.3.2016. године, у структури укупних пласмана према предмету финансијског лизинга, само 4,5% се односило на непокретности, само два даваоца финансијског лизинга обављају послове финансијског лизинга непокретности, један од њих има 26 закључених уговора о финансијском лизингу непокретности, а други само четири таква уговора).

3) Даваоци финансијског лизинга имају проактиван приступ у вези са заштитом својих финансијских и правних интереса који би могли бити угрожени због неадекватног идентификовања и управљања ризицима повезаних са финансијским лизингом непокретности. Приликом успостављања пословних односа са субјектима у овом послу (продавци непокретности и лица којима се те непокретности пласирају путем финансијског лизинга), даваоци финансијског лизинга предузимају, не само прописане радње и мере, већ и посебним интерним актима уређене активности и процедуре којима је циљ заштита интереса давалаца финансијског лизинга, а које се односе: на испитивање свих чињеница од значаја за законити пренос права својине над непокретношћу са продавца на даваоца финансијског лизинга, како даваоцу финансијског лизинга то право не би могло бити оспорено (посебна пажња се посвећује провери података из катастарa непокретности и других података о којима надлежни органи воде евиденцију); на минимизирање оних ризика пословања који могу настати у вези са преносом права коришћења те непокретности на примаоца лизинга, а посебно ризика од прања новца и финансирања тероризма.

На основу чињенице да су даваоци финансијског лизинга, као и у претходном периоду, примењивали опште радње и мере познавање странке и у случајевима када су могли применити поједностављене радње и мере (већи проценат нискоризично процењених клијената од процента примењених поједностављених радњи и мера у Извештајном периоду), као и да је за 20% повећан број појачаних радњи и мера, док се број странака класификованих као странке високог ризика повећао свега за 0,20% може се

закључити да већина давалаца финансијског лизинга није на адекватан начин разумела сврху класификације странака. Наиме, основни циљ класификације странака је адекватна, односно најбоља могућа алокација људских ресурса.

Посебно је важно истаћи да, иако је ризик од прања новца и финансирања тероризма у овој области низак, то никако не значи да се ризик од прања новца и финансирања тероризма кроз посао финансијског лизинга сме занемарити, нарочито кад се узме у обзир релативно мали број запослених у сектору финансијског лизинга (407 на дан 31. 3. 2016. године).

Даваоци лизинга су дужни, да у својству обвезника по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Сл. гласник РС“, бр. 20/2009, 72/2009, 91/2010 и 139/2014) - (у даљем тексту: Закон) предузму све Законом и подзаконским прописима предвиђене радње и мере неопходне за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма до којих би могло доћи коришћењем овог финансијског производа.

2. Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга

На територији Републике Србије у Извештајном периоду пословало је шеснаест давалаца финансијског лизинга. Од којих је осам у 100% или већинском власништву страних правних лица, седам у 100% или већинском власништву домаћих лица (од чега шест у власништву домаћих банака са страним капиталом), док је један давалац финансијског лизинга у власништву домаће банке са страним капиталом и страног правног лица са по 50% учешћа у капиталу. Код највећег броја давалаца финансијског лизинга у чијем капиталу, непосредно или посредно (преко домаћих банака), учествују страна лица, уочава се да су на адекватан начин схваћени и имплементирани стандарди, политике и процедуре управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, који се примењују у држави на чијој је територији седиште власника давалаца финансијског лизинга. Све стране кредитне/финансијске институције - директни и индиректни власници домаћих давалаца финансијског лизинга имају седиште на територији ЕУ.

Од укупног броја давалаца финансијског лизинга, у Извештајном периоду само пет је пословало преко огранака. Ових пет давалаца лизинга је, у наведеном периоду, имало укупно десет огранака.

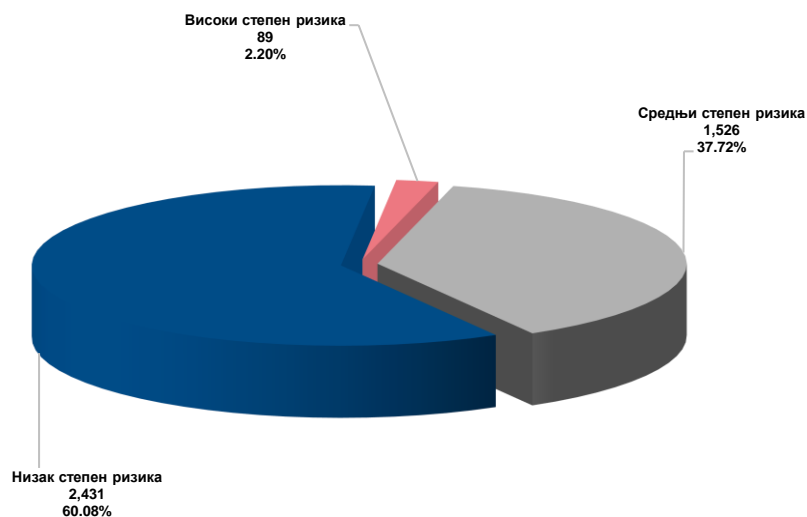
3. Активност давалаца финансијског лизинга

Сви даваоци финансијског лизинга су, на основу усвојених унутрашњих аката из области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, израдили анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 46/2009 и 104/2009) коју је донела Народна банка Србије.

На основу података о извршеној класификацији клијената према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, даваоци финансијског лизинга су највећи број странака сврстали у низак степен ризика и то 60,08%, затим средњи степен ризика 37,72%, док се висок степен ризика односи само на 2,20% од укупног броја странака, како је приказано у Графикону 1.

Веома висок проценат странака сврстаних у низак степен ризика је последица могућности прописане чланом 5а Правилника, по којој обвезници имају право да процењују ризик странке на основу анализе извршене у складу са сопственим критеријумима.

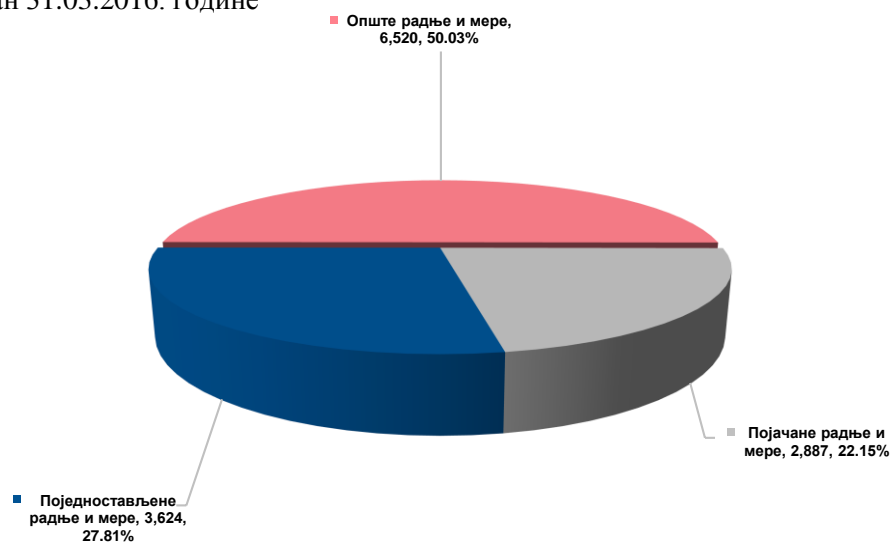
Графикон 1 Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по степену ризика (на дан 31.03.2016. године)



Сагласно Закону, даваоци финансијског лизинга су дужни да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. На основу анализе одговора из Упитника закључује се да даваоци финансијског лизинга и поред тога што су од укупно 13.031 класификованих клијената у ниско ризичну групу сврстале њих 2.431, поједностављене радње и мере познавања и праћења странке примењују на 3.624 странке. Опште радње и мере познавања и праћења странке се примењују на 6.520 странака, док се појачане радње и мере примењују на 2.887 странака.

Графикон 2 Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по примењеним радњама и мерама праћења странке

(на дан 31.03.2016. године



Како се види на Графикону 2, на нивоу сектора финансијског лизинга: опште радње и мере даваоци лизинга примењују код 50,03% странака, без обзира на то да ли су оне сврстане у нискоризичну или средњеризичну групу, поједностављене радње и мере примењују код 27,81% странака, док се појачане радње и мере примењују код 22,15% странака. Такође, према подацима из Упитника који се односе на учесталост праћења странака, закључује се да је и у погледу учесталости праћења нискоризичних странака (према којима се ипак примењују опште радње и мере познавања и праћења странке) дошло до неадекватне алокације људских ресурса – ови ресурси се

не користе на оптималан начин, с обзиром на то да се подједнака пажња поклања странкама неједнаког степена ризика.

У периоду који је обухваћен Упитником четири даваоца финансијског лизинга су извршила 44 анализе трансакција које су им се учиниле сумњивим, међутим, није било основа за пријаву Управи за спречавања прања новца.

У Извештајном периоду, у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, четрнаест давалаца финансијског лизинга је вршило унутрашњу контролу, док су два даваоца финансијског лизинга обавила контроле пре поменутог периода, при чему су неправилности утврђене код 4 даваоца финансијског лизинга. Најчешћи налази контрола односе се на:

- неадекватну и непотпуну документацију при вршењу идентификације странке при успостављању пословног односа,

- неправилно извршену класификацију клијената по степену изложености ризику од спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Сви даваоци финансијског лизинга за које је унутрашња контрола утврдила неправилности, предузели су мере за њихово отклањање и неправилности су отклоњене.

Сви даваоци финансијског лизинга прекидају пословни однос са странком због немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке. Према подацима из Упитника, у периоду октобар 2015-март 2016. године, пет давалаца финансијског лизинга одбили су сарадњу са укупно шест странака услед немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке.

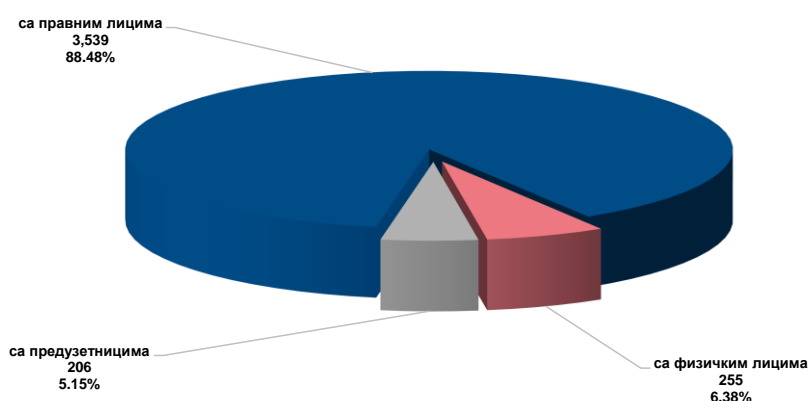
Према подацима из Упитника, два даваоца финансијског лизинга је вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке поверило трећем лицу и то матичним банкама – својим оснивачима, односно лицима којима се, у смислу Закона, ови послови могу поверити.

4. Подаци о странкама

Даваоци лизинга у Извештајном периоду су закључили 4.000 уговора о лизингу, од чега 3.539 уговора са правним лицима, 255 уговора са физичким лицима и 206 уговора са предузетницима.

Графикон 3.1 Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о лизингу

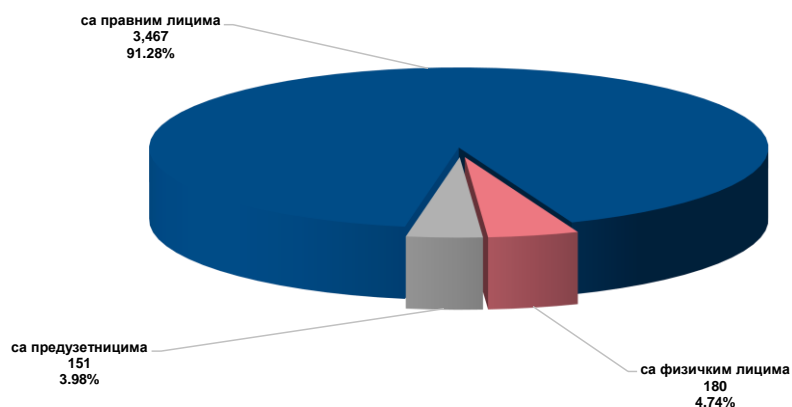
(на дан 31.03.2016. године)



Даваоци финансијског лизинга у Извештајном периоду су закључили 3.798 уговора о испоруци, од чега 3.467 уговора са правним лицима, 151 уговор са предузетницима и 180 уговора са физичким лицима.

Графикон 3.2 Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о испоруци

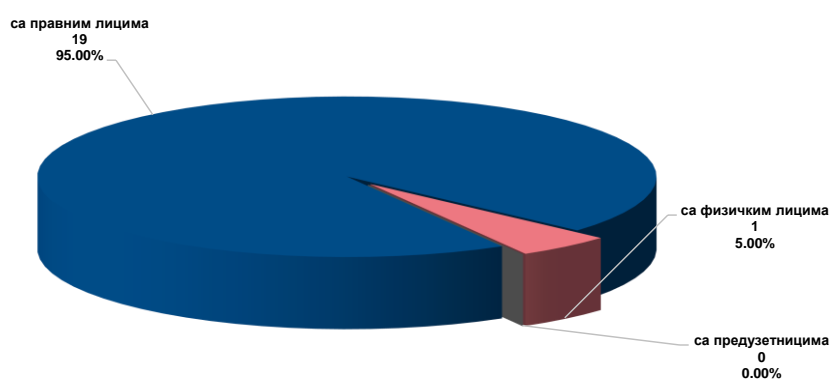
(на дан 31.03.2016. године)



Даваоци финансијског лизинга у Извештајном периоду су закључили 20 уговора о закупу враћених предмета лизинга, и то 19 уговора са правним лицима и један уговор са физичким лицем.

Графикон 3.3 Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о закупу враћених предмета

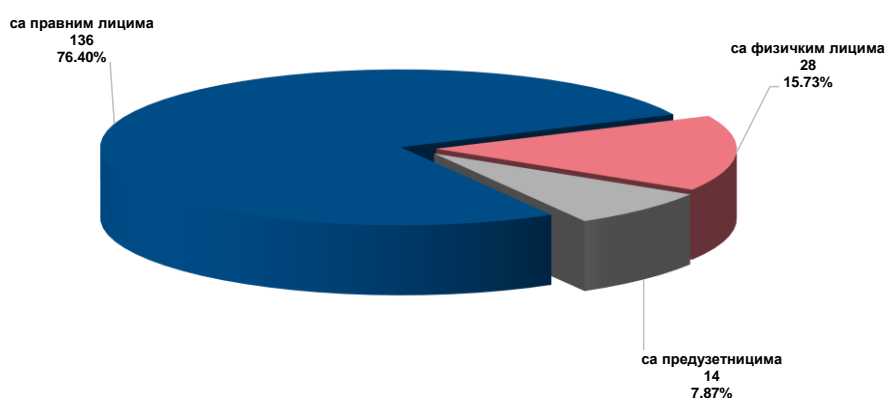
(на дан 31.03.2016. године)



Даваоци финансијског лизинга су у Извештајном периоду закључили 178 уговора о отуђењу уз накнаду враћених предмета лизинга, од чега 136 уговора са правним лицима, 28 уговора са физичким лицима и 14 уговора са предузетницима.

Графикон 3.4 Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о отуђењу враћених предмета лизинга уз накнаду

(на дан 31.03.2016. године)



У Извештајном периоду петнаест давалаца финансијског лизинга је, у вези са закључењем 1.848 уговора о лизингу, прихватило солидарно јемство као средство обезбеђења, при чему је, по оцени тих давалаца финансијског лизинга, била јасна веза између прималаца лизинга и јемаца. Поред наведеног, даваоци финансијског лизинга су примили уплате и од лица које нису имала статус прималаца лизинга, и у случајевима кад је постојао законит правни основ за плаћање од стране трећег лица – уговор о преузимању дуга и уговор о асигнацији.

У посматраном периоду код шест давалаца финансијског лизинга није било битних разлика у броју странака у односу на претходни период, код шест давалаца финансијског лизинга евидентиран је мањи број странака услед редовних и превремених откупа предмета лизинга, раскида уговора због неиспуњења уговорених обавеза, па и промене бизнис стратегије власника давалаца финансијског лизинга. Код четири даваоца финансијског лизинга повећан је број странака, према мишљењу тих финансијских институција - због доброг пословног приступа.

Један давалац финансијског лизинга је био суочен са ситуацијом да законски заступник странке – правног лица није био физички присутан при успостављању пословног односа, па је извршена, приликом утврђивања и провере идентитета при успостављању пословног односа, провера идентитета пуномоћника, и то не само на основу података из личне исправе, већ и коришћењем World Check-а и других извора података доступних посредством Interneta. Пуномоћник је поступао на основу уредног пуномоћја издатог у складу са законом. У конкретном случају, примењене су појачане радње и мере из члана 31. Закона. Ова странка је у интерној евиденцији даваоца финансијског лизинга, класификована као високоризична и над њом се спроводи даљи мониторинг.

Према резултатима Упитника два даваоца финансијског лизинга имају успостављен пословни однос са три страна функционера, што овим пословним односима, имајући у виду ризик странке, даје карактер високоризичних. И у овим случајевима примењене су појачане радње и мере приликом успостављања пословног односа, прописане чланом 30. Закона, а сагласно том члану, спроводи се и редован мониторинг.

У посматраном периоду није било случајева ни код једног даваоца финансијског лизинга да се уговори и/или изврши трансфер са offshore дестинација у случају активирања јемства, као и да се уговори и/или изврши трансфер средстава (у случају јемства) из држава у којима се не примењују строги прописи из области СПН/ФТ.

5. Обука запослених

У сектору финансијског лизинга на дан 31. марта 2016. години било је укупно 407 запослених, што је за 12 мање него на дан 31.12. 2015. године, а за 21 мање у односу на претходни извештајни период (30. септембра 2015. године број запослених у свим даваоцима финансијског лизинга износио је 428). Даваоци финансијског лизинга су израдили програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених који обављају послове откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Даваоци финансијског лизинга обуку запослених обављају према годишњем плану и програму. Сви даваоци финансијског лизинга обука спроводе једанпут годишње.

Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, и то: презентацијама у тренинг-центрима, путем предавања и on-line презентација, одржавањем групних и појединачних консултација, путем интерних портала, као и директном обуком лицем у лице.

Тестови провере знања из области спречавања прања новца и финансирања тероризма врше се једном годишње, чувају се у папирној или електронској форми пет до десет година.

* * *